

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU RIIKLIK EHTUSKOMITEE
VABARIIKLIK RESTAUREERIMISVALITSUS

OBJEKT: Edise vasallilinnus
Kohtla-Järve raj., Jõhvi k/n
SIFR. NR.: 365-73/75
TELLIJA: ENSV MN Riiklik Ehituskomitee
TEOSTAJA: Vabariiklik Restaureerimisvalitsus

Ajalooline õiend

Edise vasallilinnuse kohta

Juhataja: U. Puustak

Peaspetsialist
ajaloo alal: _____

Peainsener:
Peaarhitekt: K. Aluve

Peaspetsialist
arhitektuuri alal: _____

Projekt-jaoskonna
juhataja: A. Jõonsaar

Objekti autor: U. Heermann

Proj. peainsener: R. Parts

TALLINN 1975

EDISE VASALLILINNUS

Endise linnuse asukoht : Kohtla-Järve rajoonis, Jõhvi külanõukogus.

Linnuse ala mõõtmed: NW-SO 29 m, NO-SW 28 m.

Linnuse ala keskmine absol.kõrgus 61 m.

Ajalooline ülevaade.

16.sajandiks kujunes Ordu valdustel Viru ja Alutagusel küllaltki tihe kindlustuste võrk, millest enamiku moodustasid Tallinn-Narva kui tähtsa sõja- ja kaubatee äärde koondunud vasallilinnused Edise, Järve, Purtse ja pisut eemal mere ääres asetsev Kalvi. Samal liiklussoonel täiendasid kindlustuste võrku kaitseks kohandatud teist tüüpi kindlustused - kindluskirikud Jõhvis, Lüganusel, Haljälas¹⁾, Viru-Nigulas ja Kadrinas.²⁾ Peale tugevasti väljaehitatud Rakvere linnuse, leidis Soome lahe kaldal põhjapoolseim ordulinnus Toolses ja idas Narva jõe joonel Narva ja Vasknarva linnused. Viru - Järva rajal leidis kaks kindlustatud punkti - Kiltsi vasallilinnus ja sellest mõni kilomeeter põhjapool Vao kindlustatud tornelamu.

Erilise kindlustuste grupi moodustasid Tartust tuleva tee ja Tallinn-Narva tee sõlmpunktil asuv Jõhvi kindluskirik ja sellest ca 2 km põhjapool paiknev Edise vasallilinnus.³⁾ Jõhvi kindluskirik on ehitatud arvatavasti XV sajandi lõpul, XVI sajandi esimesel poolel ümbritseti kirik muldvalli ja kraavidaga.⁴⁾ Jõhvi kihelkonda "parochia Jewe" ennast mainitakse esmakordselt 1354.a.⁵⁾

Kuivõrd vajalikuks peeti kindlustuste rajamist sellesse piirkonda, näitab ilmekalt ajaloo sündmuste käik. 1268a. 18.veebruaril toimus verine lahing Jõhvist tublisti läänepool asetseva Viru-Nigula lähedal tollal taanlaste valdustesse tunginud Vene sõjajõudude ja taani-saksa vägede vahel.⁶⁾

1. Armin Tuulse. Försvarskyrkorna i Estland. Särtryck ur Fornvånnen 1945. lhk. 235, 239 ja 240
2. Eesti Arhitektuuri Ajalugu. Tallinn 1965. lhk. 132, 153.
3. Armin Tuulse. Die Burgen in Estland und Lettland. Dorpat 1942. lhk. 119
4. Eesti arhitektuuri ajalugu. Tallinn 1965. lhk. 155-156.
5. Ernst Rosen. Virumaa. Rakvere 1924, lhk. 96. edaspidi tsit, Virumaa.
6. Beiträge zur Kunde Ehst-Liv-und Kurlands. Bd. 1 Heft IV Reval 1873. lhk. 398-460 ja L. Arbusow. Grundriss der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands. Riga 1908. lhk. 44

kus langes Tartu piiskop Aleksander.1323.a. kordus vene-
laste sõjakäik Virusse.1367.a.toimus lahing Jõhvi kiriku
juures,mille tulemusena kirik sai kannatada.⁷⁾Vene laste
sõjaretked kordusid 1501.a.,mil kindlustusi nähtavasti ei
tülitatud.Saatuslikuks sai aga 1558.a.,mil vallutati ter-
ve hulk linnuseid,nende seas ka Jõhvi kindluskirik ja
Edise linnus.⁸⁾Sõjakäigud siinsetele aladele kordusid ka
1590,1657⁹⁾ ja 1700.a.

Edise nimelist kohta mainitakse esmakordselt Taa-
ni Hindamisraamatus 1241.a.Etusi nime all koos Kukruse
(Kuckarus)ja Jõhviga (Gevi)¹⁰⁾.Küllaltki kriitiliselt pea-
me suhtuma Arndti kroonika teatele,et Edise linnus on ehi-
tatud~~1293~~ 1293.a.¹¹⁾Ordumeister Bodo von Hohenbachi poolt.
Arndt on sellise ajalooliselt igati põhjendamata teate
laenanud mõnelt teisest varajasemalt kroonikult,nagu
fantaasiarikkalt Jürgen Helmsilt.¹²⁾Sama vähe on usutav
Arndti teade,nagu oleks XIII saj.lõpul Edise kuulunud Tau-
bede (Tuve)soole,¹³⁾ sest Taubesid mainitakse ürikuliselt
alles hiljem.

Teatavasti kuulus Jõhvi Taani valitsuse ajal 1336a.
Nicolaus de Geyvile ja Edise koos Kukrusega "Ettis et Ku-
cris"veel 1346.a. Nycolaus de Oyes'ile.¹⁴⁾Samal aastal
müüsid taanlased oma valduses olnud Põhja-Eesti Saksa Or-
dule.Veel 1346.a. 4.aprillil läänistas Taani kuningas Wal-
demar lv Attertag Hinke Moori mõisaga,mille ta ~~My~~ Nycolaus
de Oyes'ilt (ka Orges'ilt)oli ostnud¹⁵⁾

-
7. Prof.Dr.Michael v.Taube.Archiv des uradeligen Geschlechts
Taube,sonst Tuve genannt.L.Abt.1Bd.St Petersburg 1911,
lhk.15,edaspidi tsit.Taube.
 8. Peter Karstedt.Johannes Renner,Livländische Historien
1556-1561.Lübeck 1953.lhk.27,edaspidi tsit.Livl.Hist.
 9. Eesti Rahva Ajalugu II Tartu 1933.lhk.907.
 10. Paul Johansen.Die Estlandliste des Liber Census Daniae.
I Halbband.Kopenhagen-Reval 1933,lhk.38,edaspidi tsit.
Johansen.
 11. Joh.Gottf.Arndt.Der Liefvländischen Chronik.II Halle
1753.lhk.338.
 12. Jürgen Helms.Livländische Chronik.Linköpingi stifti raa-
matukogus leiduva koopia TRÜ Teaduslikus Raamatukogus
lhk.19
 13. Arndt.op.cit.lhk.338 ja Virumaa lhk.81
 14. Johansen,lhk.210 ja 335

See mõis asus tookordses Revina külas "in villa Reyue-
nalle" üsna Edise (Ettis)külje all. Veel hiljuti tunti
kohta "Vanamõisa välja" nime all ¹⁶⁾ Edise mõisast otse-
selt ei ole juttu, alles 1477. a. mainitakse Kukruse mõisa
kõrval Edist kui "vana mõisa". ¹⁷⁾ Samal aastal mainitakse
siin Bernd Tuve valdust. Prof. M. Taube, kes uuris Taubede
(Tuve) soo ajalugu, oletab, et Edise nimi on ühenduses
"Weddewes" nimelise aadlisooga, kes Taubedega olevat võrsu-
nud ühest tüvest ja kandnud nendega ühist vappi. ¹⁸⁾ Tau-
bede vapp on kivisse raiutuna sisse müüritud Jõhvi kiriku
seina. P. Johanseni arvates pärineb see 15. või 16. sajandist ¹⁹⁾
Juba tollal kuulus Jõhvi kiriku patronaazi õigus kahele
mõisale - Edisele ja Jõhvile, mis mõlemad olid sel perioo-
dil Taubede omanduses. Jõhvi kuulus alates 1522. a. Jacob
Taubele. ²⁰⁾ P. Johanseni arvamuse järgi olevat Jõhvi kirik
veel enne kindlustatud kui tekkisid Ida-Virumaa vasalli-
linnused. ²¹⁾ Võib arvata, et Jõhvi kiriku ehitasid kindlus-
kirikuks välja samad Taubed, kes püstitasid ka Edise va-
sallilinnuse. Arvamuse kasuks räägib ka rahvamälestuses
sajandeid püsinud rahvajutt, et korra olnud kaks venda
ehitanud linnuseid, üks Jõhvi ja teine Edisesse. Vihavaen
aga tõusnud nende kahe venna vahele nii suureks, et Edise
peremees Jõhvisse tunginud ja venna tapnud. Viimase mälestuseks
olnud veel sajandi algul kirikus säilitatud üht laia kü-
barat, sõrmkindaid ja mõõka. ²²⁾ Kuigi ajalooallikais ei leidu
usaldusväärseid teateid Edise linnuse ehitamise kohta, on

-
15. Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft
1930. Tartu 1932. lhk. 12
 16. samas lhk 12.
 17. Bfl. 1, 323, 324 ja Johansen lhk 456.
 18. Taube, lhk. 128 ja O. M. Stackelberg. Genealogisches Hand-
buch der estländischen Ritterschaft. Teil: Estland. Bd.
1. Görlitz (Schles) 1929-1931. lhk. 372. edaspidi tsit. Gen.
Handb.
 19. Johansen, lhk. 210 ja Gen. Handb. lhk. 371
 20. Johansen, lhk. 338
 21. Johansen, lhk. 210
 22. J. Jung, Muinasteadus eestlaste maalt. III Tallinn-Tartu
1910. lhk. 137

kunstiajaloolased suutnud veel hiljuti säilinud varemete ehitusdetailide järgi määrata linnuse ehitusajaks 15.saj.²³⁾ Portaali detailid viitavad Tallinna 15.sajandi arhitektuurile, sama aega tõendavad ka laskeavad ja aknavormid.²⁴⁾

1508.a. on juttu Edise mõisast "Hof"²⁵⁾ ja külast. Viimane näib 1544.a.kadunud olevat, ilmselt võetud mõisa põldude alla,²⁶⁾ sest 1530.a.kuulus Edise Jacob Taubele (Tuve) koos samanimelise külaga.²⁷⁾ 1533.a.oli mõis Jacobi poja Otto ja 1555.a. Berndt Taube (Tuve) valduses. Samal ajal nimetatakse linnuste nimistus Edise~~t~~ kui Taubedele kuuluvat - "arx Taubiorum hereditaria".²⁸⁾ Umbes samast ajast pärineb J.Renneri kroonika teade Edisest, kus nimetatakse seda lihtsalt aadlimajaks - "Etz ein eddelmanns hus".²⁹⁾ Berndt Taube valduses oli Edise linnus ka Liivi sõja päevil, mil venelaste poolt piirati Jõhvi kindlusriikut ja lähedal asuv Edise linnus peaaegu vastupanuta alistus.³⁰⁾ Ei selgu, kuivõrd puudutas Ediset venelaste 1558.a.25.jaanuaril Jõhvi alla ulatunud sõjakäik,³¹⁾ kuid sama aasta suvel, kui idapoolsed kindlustused Narva ja Vasknarva olid juba kindlalt venelaste käes, sattus ka sinne ümbrus sõjaohtu. B.Russovi kroonika teatel olevat Edise venelaste hirmul jäetud kaitseta ja seega mõõga-
hoobita vallutatud.³²⁾ J.Renneri kroonika kirjeldab Edise

23. Tuulse, lhk.118.

24. Tuulse, lhk.118.

25. Karl v.Löwis og Menar. Burgenlexikon für Alt-Livland. Riga 1922, lhk.56 ja sama autori kirjutus Estlands Burgen, Arbeiten des zweiten Baltischen Historikertages zu Reval 1912. Reval 1932. lhk.144

26. H.Ligi. Eesti talurahva olukord ja klassivõitlus Liivi sõja algul. Tallinn 1961. lhk.335

27. Johansen, lhk.555

28. Archiv für die Geschichte Liv-, Esth- und Curlands. Bd. VI. Reval 1951. lhk.137-144.

29. Liv.Hist. lhk.110. ka Verhandlungen der Gelehrten Estnischen Gesellschaft zu Dorpat. Vlll Bd.1. Heft. Dorpat 1874. lhk.70

30. Hans Kruus. Vene-Liivi sõda (1558-1561) Tartu 1924.a. lhk.55, edaspidi tsit. H.Kruus.

31. H.Kruus, lhk.38

32. Balthasar Russow. Liivimaa kroonika 1. Tõlkinud K.Leetberg. Tartu 1920. lhk.91

vallutamist teises valguses.³³⁾ Nii olla Edise linnus "dat hus Etz", mis kuulunud ühele aadlimehele Bernd Tuvele, usaldatud ühe ametniku Jeronimus Renschi hoolde. Bernd Taube viibinud ise Järva foogti teenistuses. Renschile lubanud venelased linnuse vabatahtlikult alistumise korral anda ühe ~~veiki~~ veski parisomanduseks. Reetlik kokkulepe toimunudki. Künne-
meheline kaitseväge võetud vangid ja viidud Narva, kus nendelt võetud vanne, et nad enam Vene väe vastu ei sõdi ja lastud siis neid Tallinnasse minna. Seega sattus linnus venelaste valdusse. Vene kroonikais nimetatakse 1558. a. vallutatud Vasknarva linnuse "wopozou kopereuz" kõrval Edise linnust - "Azemel wopozou"³⁴⁾ võib oletada, et linnus tollal nimetamisväärselt kannatada ei saanud, sest alistumine toimus vabatahtlikult. Küll aga võisid venelased 1581. a. siinsete alade loovutamisel purustada linnuse, sest 1600. a. Rootsi katarter ei suvatse Ediset isegi mainida³⁵⁾ ja Franz Nyenstädt nimetab oma kroonikas Ediset kui lagunenud Taubedele kuuluvat linnust - "Das Schloss Etz im Narvischen ist verfallen und gehört denken Tauben zu".³⁶⁾ Arvatavasti hukkus Liivi sõja ajal ka Edise arhiiv,³⁷⁾ sest 1586. a. mainib Rootsi revisjon, et mõisa kirjad on põletatud.³⁸⁾ Revisjoni teatel tunti mõisa varem Berenti Taube omandusena, mis revisjoni päevil kuulus Wilhelm Taubele. Mõis oli mõnda aega olnud Schwante & Erichsoni omanduses. Samas mainib revisjon, et Taubede teine vend Moritz olevat Pontus de la Gardiega uppunud, kuna kolmas vend on Saksamaal.³⁹⁾ Wilhelm Taube käes oli Edise veel 1598.

33. Liv. Hist. lhk. 27.

34. A. H. Haco

35. Th. Schieman. Der älteste Schwedische Katarter Liv- und Estlands. Reval 1882.

36. Monumenta Livoniae Antiquae, Zweiter Band. Riga und Leipzig 1839. lhk. 8. Franz Nyenstädt's Weiland rigischer Bürgermeister und kinglychen Burggrafen Livländische Chronik. G. Tidemann.

37. Taube, lhk. 18, märke 3

38. Paul Frhr. von Ungern Sternberg, Die Revision vom J. 1586 und die Befragung vom J. 1589. Beiträge zur Kunde Est-, Liv- und Kurlands. Band VIII, Heft 1. u. 2. Reval 1915. lhk. 15

39. Samas lhk. 15.

ja 1600.a. 1654.a. oli mõis Reinhold Taube valduses.⁴⁰⁾ Kuivõrd sai Edise 1657.a. Vene vägede poolt kannatada, ei ole teada, küll aga tabas sõjahoop Jõhvi kirikut.⁴¹⁾ 1698.a. kuulus Edise Otto Johann Taubele, kes selle müüs edasi oma sugulasele Georg Johann Maydellile.⁴²⁾ Kuivõrd tähtsat osa etendas Edise linnus Põhjasõja päevil on teadmata, samuti ei teata midagi tema saatusest, küll on aga teateid, et kannatada sai Jõhvi kirik. 1789.a. on Edise linnus varemeis.⁴³⁾ Võib oletada, et 17. ja 18. saj. võidi endise linnuse kivihoonet taastatuna kasutada mõisa elamuna, sest veel 19. saj. algul võis tuntud muinasuurija Ed. Ph. Körber öelda arvatavasti ainult paremini säilinud kõrge tornitaolise vare kohta, et selle paksud müürid ja võlvid on veel elamiskõlblikus olukorras.⁴⁴⁾ Sama tõendab ka 1818.a. pärinev ehituse vaade,⁴⁵⁾ millel tornitaoline osa on küll katusetu, kuid müürid on küllaltki hästi säilinud, väljaarvates pisut lagunened edelanurk. Kõrvalehituste asupaika tähistavad vaatel ainult rusuhunnikud. Kuid 1827.a. on Edise linnuse vare juba halvemas olukorras.⁴⁶⁾ Võib arvata, et linnuse varemetest hangiti kive mõisa hoonete ehitamiseks. 1931.a. pärioleva teate järgi⁴⁷⁾ olla osa endise linnuse müüre lõhutud mõisa karjalautade ehitamisel. Siis olla ka leitud müüri lähedalt maapinnas umbes inimese pea suurune kivikuul, mis saadeti kuhugi Peterburi muuseumi.

-
40. Andmed K.v.Löwis of Menar. Estlands Burgen. lhk. 144-145.
 41. Eesti Rahva Ajalugu ll. Tartu 1933. lhk. 907
 42. Estlands Burgen. lhk. 145.
 43. Aug. W. Hupel. Die Gegenwärtige Verfassung der Rigischen und der Revalschen Statthalterschaft. Riga 1789. lhk. 746.
 44. Ed. Ph. Körber. Vaterlandische Merkwürdigkeiten 1. 1802. Käsitikiri TA Fr. R. Kreutzwaldi nimel. Riiklikus Kirjandusmuuseumis. lhk. 73. Körber mainib, et linnus ehitati peale Põhjasõda uuesti üles.
 45. Joh. Chr. Brotze vaade 1818.a. tema käsikirjas: Sammlung verschiedener Monumente und Prospekte... X Bd. lhk. 207. Latv. PSR Zinātnu Akadēmijas Fundamentālās Bibliotēkas rokrakstu un retogrāmātu sektors.
 46. C. Faehlmanni joonised ja plaanid 1827.a. originaalid RAKA f. 854 n. 4 s-ü. g V ~~4696~~ 46927 ja sama tööd un. marquis Paulucci albumis III, lhk. 14. Latv. PSR Zinātnu Akad. Fund. Bibl.
 47. Ajalooline traditsioon Jõhvi kihelkonnast 1931. Kogunud E. Tensmann. lhk. 4 TA Fr. R. Kreutzwaldi nimel. Riiklik Kirjandusmuuseum.

Kõrge tornitaoline ehituse vare lammutati peale Suurt
sõda kohalike elanike poolt ajal, mil veel ei rakendatud
seaduslikku arhitektuurimälestiste kaitset.

Nii rahvajuttudes kui ka ajalookirjanduses on laialt
levinenud teade, et Edise linnuse ja Jõhvi kiriku vahel lei-
dus maa-alune ühendustee.⁴⁸⁾ 1918.a. olevat tee lahti kae-
vatud.⁴⁹⁾ Veel praegugi leidub Jõhvi kindluskiriku kooriruu-
mi all asuvas keldriruumis mingi rusuga täidetud ava, mis kuu-
luvad mainitud selle salapärase käigu juurde.⁵⁰⁾ Alles mõne
aasta eest sattusid töölisid endise linnuse aseme juurest
betoon aiapostide paigaldamisel maapinnas tühimikule, milles
oletati maa-alust käiku. Ka olevat samas läheduses vajunud maa-
pind auto rasvuse all mingisse tühimikku.⁵¹⁾ Kahjuks pole selle
salapärase käigu olemasolu otseselt uuritud. Nii pole ka Edise
ja Jõhvi kiriku suunal suurte elamute vundamentide rajamisel
satunud sellisele leiule, mis annaks tõestust maaalusest käigust
Sellise käigu rajamine oleks toleaja tehnika juures mõeldav
ainult lahtiselt kaevatud süvendi puhul, mis hiljem oleks kaetud
paeplaatidega.

Veel sajandi alguseks leidunud Jõhvi kiriku juures suuri
kiviriste, mida peeti Vene-Rootsi sõja matusekohtadeks.⁵²⁾

LINNUSE ALA KIRJELDUS.

Endise Edise vasallilinnuse aset tähistab tänapäeval Edise
asunduse idaservas pargipuude varjus lasuv rusuhunnik. Veel peale
Suurt Isamaasõda kõrgus samal kohal kolme korruse kõrgune tor-
nitaoline vare aknaavade ja kaminalõõridega paksus pae- ja maa-
kivimüüris. Nagu 1942.a. käesoleva kirjutuse autori poolt koos-
tatud vareme jooniselt nähtub, oli torniehitus nii sise- kui

48. Eesti Rahva Ajalugu 11, Tartu 1933, lhk 904, 905 ja 907 ja
virumaa lhk. 83

49. Virumaa, lhk. 83.

50. Eesti Rahva Ajalugu 11, lhk. 307.

51. Tööliste poolt 1973.a. suvel allakirjutanule antud teated.

52. J. Jung. Muinasajateadus eestlaste maalt. 111. Tallinn-Tartu
1910. lhk. 137.

kui väliskülgedel kõrõhvitud. Kolmanda korruse NO nurgas leidus paekivist töödeldud konsooli jäänus, millelele toetus nähtavasti mingi danskeri taoline ehitus. Peale nelinurkse kirjeldatud tornivare leidus tollal veel küllalki kõrge paekivist lõunaseina osa. Varemate põhjakülje ees oli margata loogasarnast vallikraavi aset.

Tänapäeval on linnusest säilinud ainult rusukuhil, mille põhjaosas leiame mõne meetri pikkuselt alusmüüri. Veel aastate eest, kui ei olnud kõrvaldatud maha tõmmatud kivikamakad, võis mõõta vundamendi osi. Tornitaolise ehituse põhjamüüri pikkuseks oli 7,35 m ⁵³⁾ (Tuulse andmetel 5 m ⁵⁴⁾). Idakülje pikkus, (vastu endist mõisa laudahoonet, praegu garaaz) osutus mõõtmisel 9.06 m. Müüride paksus 1,8 - 2,0 m. Antud mõõtmised sobivad C. Faehlmanni 1827. a. plaaniga. Torniosa põhja ja lääneosas leidub veel jälgi linnust piiranud kraavist, milles Faehlmanni plaanil läänepoolsemas osas leidus veel vett. Ka Brotze vaatel 1818. a. leiame linnuse lõunanurgas kraavi jäänuse (pildidel paremal) Seega oleks küsitav ~~see~~ all maa-aluse käigu eksisteerimine. Torniehitusele liitus idas mingi kõrvalhoonete kompleks, millest veel 1827. a. oli säilinud alusmüüre. Tänapäeval leiame neist vaevalt jälgi, arvatavasti siit saadud kive kasutatigi mõisa karjalautade ehitamiseks. Veel hiljuti püsinud kõrget varet peab kunstiajaloolane A. Tuulse väravatorniks ⁵⁵⁾, mis oli kolme korruse kõrgune, iga korrus kaetud puitlaega. Müüristikus oli säilinud osa portaali, mille lihtsad ranged vormid meenutasid Tallinna 15. sajandi portaalarhitektuuri. Ka tollal säilinud laskeavad ja aknavormid lubasid oletada ehituse asetamist samasse aega. Tornile liitus suurem õukõrvalhoonetega, mis Tuulse arvates võis olla piiratud kõrgema müüri või puitpalissaadidega.

1818. a. Brotze vaatel on küllaltki hästi kujutatud torni lääneseinas leiduv kõrge väravaava kahel pool asuva laskeavaga. Kõrgas lõunamüüris nähtub korruseid ühendava müürisisese tre-

-
- 53. U. Hermann'i märkmed Edise vare mõõtmetest 21. okt. 1962. a. autori kogudes, kaust nr. 5
 - 54. Tuulse, lhk. 118
 - 55. Tuulse, lhk. 118, sama arvanus ka K. v. Löwis of Menaril Est - lands Burgen, lhk. 144.

pikäigu avasid. See müüriosa on C. Faehlmanni vaatel juba maha varisenud. Kõrge ukseava on tema vaatel teise kujuga.

Edise vasallilinnuse põhiplaani selgitamiseks tuleks teostada täielikult vundamentide väljakaevamist, mis oleks sedavõrd hõlpsam, et ehituste ala paikneb võrdlemisi väikesel territooriumil, kus vundamendi maa-alused osad on säilinud purustamata. Ka võiks kaevamiste käigus selgusele jõuda salapärase maa-aluse käigu olemasolu kohta.

M. Faehlmann

Kasutatud kirjanduse ja allikmaterjalide
loetelu.

1. Publitseeritud allikad:

1. Archiv für die Geschichte Liv-, Esth- und Curlands. Bd. VI
Reval 1851.
2. Joh. Gottf. Arndt. Der Liefländischen Chronik II Halle 1753.
3. Beiträge zur Kunde Est-, Liv- und Kurlands. Bd. VIII, Heft
1. u. 2. Reval 1915.
4. Eesti arhitektuuri ajalugu. Tallinn 1965.
5. Eesti Nõukogude Entsüklopeedia. Köide 2. Tallinn 1970.
6. Eesti Rahva Ajalugu. II Tartu 1933.
7. Aug. Wilh. Hupel. Die Gegenwärtige Verfassung der Rigischen
und der Revalschen Statthalterschaft. Riga 1789
8. Paul Johansen. Die Estlandliste des Liber Censur Danicae.
I u II Halbband. Kopenhagen - Reval 1933.
9. J. Jung. Muinasajateadus Eestlaste maalt. III Tallinn-Tartu
1910.
10. Peter Karstedt. Johannes Renner Livländische Historien
1556-1561. Lübeck 1953.
11. Hans Kruus. Vene-Liivi sõda (1558-1561) Tartu 1924.
12. Land-Rolle des Ehstländischen Gouvernements angefertigt
im J. 1818. Reval 1818.
13. H. Ligi. Eesti talurahva olukord ja klassivõitlus Liivi sõ-
ja algul. Tallinn 1961.
14. Karl von Löwis of Menar. Burgenlexikon für Alt-Livland.
Riga 1922.
15. Karl von Löwis of Menar. Estlands Burgen Arbeiten des zwei-
ten baltischen Historikertages zu Reval 1912. Reval 1932.
16. Mittheilungen aus der livl. Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands.
Riga, Leipzig 1840.
17. Monumenta Livoniae Antiquae. III Bd. Riga und Leipzig 1839.
18. *A. H. Haeonova. Печенежские ремесленники. Восточный сборник, Москва 1935.*
19. Odamees nr. 1(15) Jaanuar 1924.
20. Revaler Beobachter. nr. 32, 33 ja 34. Reval 1896.
21. Ernst Rosenberg. Virumaa 1924.
22. Balthasar Russow Liivimaa kroonika. Lund tõlkinud Hermann
Stock.
23. Balthasar Russow Liivimaa kroonika I. Tõlkinud K. Leetberg.
Tartu 1920.
24. Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1930.
Tartu 1932.
25. O. M. Stackelberg. Genealogisches Handbuch der estlanischen
Ritterschaft. Teil: Estland. Bd. I Lieferung 1. Görlitz (Schles)
1929-1931.

26. Prof. Michael Frhr. v. Taube. Archiv des uradeligen Geschlechte Taube, sonst Tuve genannt. 1. Abt. 1. Bd. St. Petersburg 1910, 1911.
27. A. Tuulse. Die Burgen in Estland und Lettland. Dorpat 1942.
28. Alfred Vaga. Eesti Kunsti Ajalugu. 1 osa keskaeg. Tartu 1932.
29. Verhandlungen der Gelehrten Estnischen Gesellschaft zu Dorpat. VIII Bd. 1. Heft. Dorpat 1874.

11 Käsikirjad:

TA Fr. R. Kreutzwaldi nimel. Riiklik Kirjandusmuuseum.

30. Ed. Ph. Körber. Vaterländische Merkwürdigkeiten 1. 1802. käsikiri.
31. Ajalooline rahvatraditsioon Jõhvi kihelkonnast 1931. kogunud E. Tensmann. Fond 200 s-ü 17:1

TRÜ Teaduslik Raamatukogu.

32. Jürgen Helms. Livländische Chronik. Linköpingi stifti raamatukogus leiduva koopia koopia.
33. Armin Neumann (Tuulse) magistriltöö: Eesti lossid, kronoloogia ja plaanitüübid. Tartu 1934. nr. 277 566.
- ~~34. RAKA (Tartus) fond 854 n.4 s-ü 469 27~~
34. C. Faehlmanni joonistuste originaalid ja mustandid 1827. a. RAKA (Tartus) fond 854 n.4 s-ü 469 27

Läti NSV TA Fundamentaalsed Raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute sektor.

(Latv. PSR. Zinātņu Akadēmijas Fundamentālas Bibliotēkas rokkrakstu-un retogramatu sektors)

35. S-ü 4962-4971 Joh. Chr. Brotze käsikiri: Sammlung verschiedener Monumente, Prospective etc. X köide.
36. Marquis Paulucci. Album III. 1827.

U. Hermann kogu:

37. Monumenta Estoniae Antiquae I. Tartu 1942-1960. käsikiri.
38. Burgenlexikon für Estland. Tartu 1938-1939. käsikiri
39. Märkmete ja arhiivimaterjalide väljakirjutuste kaust nr. 5 (1962).

ENSV Min. Nõukogu juures asuv Ehituskomitee Arhit. Mälestiste Kaitse Inspektsiooni kogud.

40. Edise linnuse ala ja ümbruse plaani originaal 1 : 500. Mõõdistatud 1973. a. augustis U. Hermannilt poolt.

F o t o d e n i m e k i r i

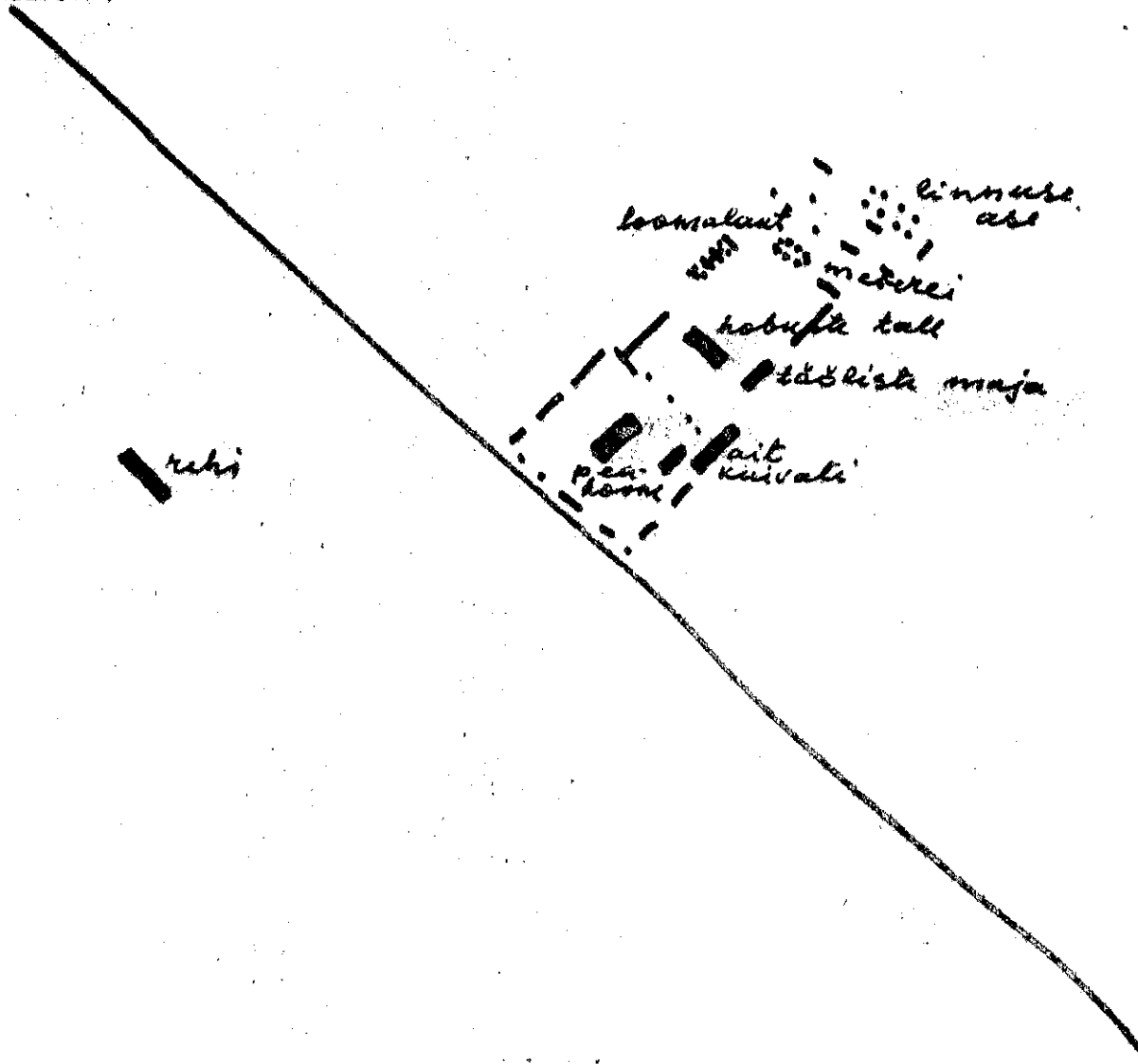
1. Edise vare edelast 1818.a. Joh. Chr. Brotze järgi.
2. Edise linnuse põhi- ja situatsiooniplaan marquis Paulucci albumis.
3. Edise linnuse vare vaade läänest marquis Paulucci albumis.
4. Edise linnuse vare idast.
E. Thompsoni foto 1937.a.
TA Etnograafiamuuseumi fotokogu 887:449
5. Edise linnuse vare kirdest.
Foto 1939.a.
TRÜ Kunstiajalookabineti fotokogust.
6. Edise linnuse vare idast.
Kolmanda korruse põranda kõrgusel paremal säilinud
konsooli jäänused.
Foto 1939.a.
TRÜ Kunstiajalookabineti fotokogust.
7. Lennuvaade Edise mõisale. Linnuse ase märgitud ristiga.
Repr. raamatust "Eesti Rahva Ajalugu".
8. Edise linnuse vare kirdest.
U.Hermanni joonis 1942.a.
9. Edise linnuse ase tänapäeval. Vaade loodest.
U.Hermanni foto 1973.a.

F o t o d e n i m e k i r i

1. Edise vare edelast 1818.a. Joh. Chr. Brotze järgi.
2. Edise linnuse põhi- ja situatsiooniplaan marquis Paulucci albumis.
3. Edise linnuse vare vaade läänest marquis Paulucci albumis.
4. Edise linnuse vare idast.
E. Thompsoni foto 1937.a.
TA Etnograafiamuuseumi fotokogu 887:449
5. Edise linnuse vare kirdest.
Foto 1939.a.
TRÜ Kunstiajalookabineti fotokogust.
6. Edise linnuse vare idast.
Kolmanda korruse põranda kõrgusel paremal säilinud
konsooli jäänused.
Foto 1939.a.
TRÜ Kunstiajalookabineti fotokogust.
7. Lennuvaade Edise mõisale. Linnuse ase märgitud ristiga.
Repr. raamatust "Eesti Rahva Ajalugu".
8. Edise linnuse vare kirdest.
U.Hermanni joonis 1942.a.
9. Edise linnuse ase tänapäeval. Vaade loodest.
U.Hermanni foto 1973.a.

Tallinn

linnuse
 as
 metsa
 hobu tall
 täblist maja
 ait
 küivali
 pes
 põu

rehi

Narva

EDISE KÜLA

~~Kabulimets~~